

БАЗОВІ СКЛАДНИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

BASIC ELEMENTS OF INFORMATION SECURITY OF THE PERSON IN THE SYSTEM OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

У статті визначено базові складники інформаційної безпеки особистості в системі національної безпеки держави. До їх складу зараховані механізми державного управління, об'єкти інформаційної безпеки, індикатори стану інформаційної безпеки особистості, соціальні комунікації, інформаційні технології й технічні засоби. Показані взаємні зв'язки між ними. Урахована важливість захисту культурного надбання суспільства. Акцентована увага на забезпеченні інформаційної безпеки особистості серед як населення держави, так і міжнародної спільноти.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформаційна війна, базові складники інформаційної безпеки, об'єкти інформаційної безпеки, механізм забезпечення інформаційної безпеки.

В статье описываются базовые составляющие информационной безопасности личности в системе национальной безопасности государства. В их состав включены механизмы государственного управления, объекты информационной безопасности, индикаторы состояния информационной безопасности личности, социальные коммуникации, информационные технологии и технические средства. Показаны взаимные связи между ними. Учтена важность

защиты культурного достояния общества. Показана необходимость обеспечения информационной безопасности личности среди как населения государства, так и международного сообщества.

Ключевые слова: информационная безопасность, информационная война, базовые компоненты информационной безопасности, объекты информационной безопасности, механизм обеспечения информационной безопасности.

The article defines the basic components of information security of the person in the system of national security of the state. It shows the mechanisms of state administration, information security objects, person state indicators of the information security, social communications, information technologies and technical means. It shows mutual relationships between them. The importance of protecting the cultural heritage of society is taken into account. The attention is focused on ensuring the information security of the individual both among the population of the state and the international community.

Key words: information security, information war, basic components of information security, objects of information security, mechanism of information security provision.

УДК 351.746.1

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2019-11-30>

Кукін І.В.

к. наук з держ. упр.,
перший заступник начальника
Головного центру управління службою
Державної прикордонної служби
України

Постановка проблеми у загальному вигляді. Удосконалення системи знань щодо особливостей прийому, передачі, оброблення та використання інформації в соціальній системі зумовило стрімкий розвиток технологій ведення інформаційних війн. В умовах трансформації постіндустріального суспільства в інформаційне загрози деструктивних інформаційних впливів на суспільство постійно зростають.

Зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, що відбуваються в процесі подальшого цивілізаційного розвитку соціуму, викликають потребу вжиття органами державної влади й місцевого самоврядування результативних заходів щодо адаптації людей до прогнозованих змін, що відбуваються в суспільстві. Вирішення цього завдання потребує подальшого розвитку теоретичних засад інтегрованого управління інформаційною безпекою особистості в системі національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вдосконалення менеджменту в умовах трансформації постіндустріального суспільства в інформаційне, ведення інформаційних війн і забезпечення інформаційної безпеки досліджувалися П.Ф. Друкером,

Г.А. Саймоном, С.П. Мосовим, С.Г. Соловйовим, Н.В. Грицяк, С.Д. Безклубенко, Г.П. Ситником та іншими науковцями.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З урахуванням наявних загроз ведення проти України інформаційних війн, схвалення у 2018 році Верховною Радою України Закону України «Про національну безпеку України» набуває актуальності подальший розвиток теорії інтегрованого управління інформаційною безпекою особистості в системі національної безпеки держави.

Мета статті. Головною метою роботи є визначення базових складників інтегрованого управління інформаційною безпекою особистості в системі національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення безпеки є однією з передумов сталого розвитку суспільства. З розвитком технологій ведення інформаційних війн набуває актуальності проблема зменшення ризиків інформаційної вразливості соціуму. Так, на думку Г.П. Ситника, джерелом небезпеки соціальної системи, крім об'єктів, явищ і процесів природного походження, можуть бути й суперечності, що виникають у процесі взаємодії між соціальними суб'єктами [1, с. 21].

Окремі дослідники головною умовою розвитку суспільства вважають можливість отримання людьми об'єктивної інформації про умови життєдіяльності й функціонування держави. Це викликає необхідність виокремлення інформаційно-комунікаційної функції держави. Її об'єктом є суспільно значуща інформація, що здатна впливати на розвиток окремого індивіда, соціальних груп і суспільства [2, с. 14].

Особливості реалізації державою інформаційно-комунікативної функції зумовлюють формування політичного режиму (демократичного, авторитарного тощо). Також у процесі еволюції соціальних комунікацій органів державної влади із суспільством створені державні механізми диктату (наказовий порядок розповсюдження інформації), пропаганди (цілеспрямоване нейролінгвістичне програмування населення), рекламування (маніпуляції з використанням форм і методів бізнес-реклами), двобічного асиметричного інформування (корегування запитів суспільства), двобічного симетричного діалогу (рівноправний партнерський діалог із суспільством) [2, с. 15].

Існують об'єктивні причини інформаційної вразливості соціуму. Людина схильна приймати й бачити те, що вона очікує почути. Ефективність процесу комунікації залежить від наявності в людей спільних прагнень, цінностей і мотивації [3, с. 319].

Відповідно до розробленої Г.А. Саймоном теорії, людина внаслідок мінливості світу, дефіциту інформації, ресурсів і часу для її оброблення не може приймати найвигідніше для себе рішення [4, с. 15]. Крім цього, складність дослідження соціальних процесів полягає в постійній зміні предмета дослідження [3, с. 82].

Багато людських трагедій може виникати й унаслідок помилкового сприйняття інформації в галузі права та судочинства. Ф.Д. Рахлін у спогадах описує судовий процес над його родичем, що відбувся в 1936 році. Об'єктом правопорушення була антирадянська агітація. Об'єктивна сторона правопорушення полягала в недостатній критиці буржуазних економістів під час проведення лекцій з політекономії. Як докази були використані конспекти студентів. Рішенням суду лектор засуджений до 5 років позбавлення волі. За результатами розгляду апеляції термін ув'язнення збільшений до 8 років. У 1956 році ця людина повністю реабілітована й у 1967 році нагороджена орденом за бойові заслуги під час громадянської війни [5, с. 67].

Батько Ф.Д. Рахліна мав бойовий досвід. Він був призваний на військову службу. Разом із тим його з політичних міркувань боялися при-

значати на посаду. Щодоби він прибував до військового комісаріату, отримував усе належне за нормами забезпечення військовослужбовця, але правових підстав щодо його демобілізації тривалий час знайти не могли [5, с. 130].

Погоджуємося з думкою С.Д. Безклубенко, що громадська думка являє собою прояв суспільної свідомості на науково-теоретичному й буденному рівнях. Вона існує у вигляді знакових систем (наука, техніка, технології, мистецтво, філософія тощо) та пам'яті (обряди, звичаї, традиції тощо) [6, с. 15].

Об'єктом інформаційно-комунікативної функції держави може бути не весь обсяг інформації в її просторово-часовому й ціннісному вимірах, а виключно та частка інформації, яка впливає на розвиток окремого індивіда, певних соціальних груп і всього суспільства. Ця інформація сприймається як суспільно значуща. Інформаційно-комунікативна функція держави передбачає управління інформаційною сферою суспільства шляхом контролю за процесами створення, зберігання, поширення суспільно значущої інформації та визначення параметрів зовнішніх інформаційних відносин [2, с. 35].

Інформаційна війна також певною мірою зумовлена агресивною поведінкою країни-агресора. У монографії С.П. Мосова наведено два основні типи агресії людини. Оборонна агресія є результатом біологічної адаптації до зовнішнього середовища (первинні потреби безпеки). Інструментальна – пов'язана з розвитком цивілізації, потребами особистості, що зростають, і її власними амбіціями. Факторами, які спричиняють інструментальну агресію, можуть бути злоба; ненависть; заздрість; релігійні погляди тощо [7, с. 17].

На нашу думку, зазначені фактори пов'язані з недосконалістю процесів соціальних комунікацій. Необхідність виживання в умовах ведення інформаційних війн потребує формування в більшості членів суспільства негативного ставлення до факторів інструментальної агресії та розвитку здібностей щодо результативної протидії їх деструктивному впливу.

Основне завдання менеджменту полягає в забезпеченні спільної праці людей через єдині загальні цінності, формування найбільш доцільної структури організації, створення необхідних умов для навчання й підвищення кваліфікації персоналу та забезпечення своєчасного реагування людей на зміни зовнішнього середовища [3, с. 20]. Також погоджуємося з думкою, що одна із сучасних проблем виховання особистості полягає в тому, що людина протягом життя не встигає усвідомити свою відповідальність перед дер-

жавою, суспільством і міжнародною спільнотою з приводу реалізації власних бажань [7, с. 64].

В інтегрованому управлінні інформаційною безпекою особистості в сфері національної безпеки держави потребується зосередження (в межах наданих повноважень) зусиль усіх органів державної влади та місцевого самоврядування й використання ними адміністративних, економічних, правових і соціально-психологічних методів державного управління.

Нагальною проблемою залишається вдосконалення інформаційних технологій, призначених для мінімізації ймовірних ризиків сприйняття інформації різними людьми, соціальними групами, міжнародною спільнотою тощо. Завдяки вдосконаленню технічного й технологічного складників інтегрованого управління інформаційною безпекою особистості у сфері національної безпеки держави можна якісно підвищити результативність соціальних комунікацій. Це дає змогу, по-перше, підвищити ступінь інформування суспільства й кожного його члена; по-друге, формувати суспільну свідомість на основі науково обґрунтованої й достовірної картини оточуючого нас світу [2, с. 146]; по-третє, забезпечувати мінімізацію негативного впливу людського фактору в процесах прийому, передачі, збереження, оброблення та перетворення інформації.

Одним із об'єктів для деструктивного впливу з боку агресора обирається сфера культури (світогляд, мораль, уклад життя, мистецтво, освіта, наука тощо). Одним із найбільш вразливих її елементів можна вважати історичну пам'ять. Разом із тим існують численні приклади щодо спроможності навіть замкнутої соціальної системи підтримувати досягнутий рівень культури, незважаючи на цілеспрямовані деструктивні впливи.

У роботі С.В. Арістова наведено численні приклади підтримання та розвитку культури серед в'язнів нацистських концентраційних таборів, які надавали їм надію й мужність для виживання. Так, адміністрація цих таборів завдяки активному та пасивному спротиву в'язнів поступово ставала більш лояльною до їхніх культурних потреб. Із 1933 року стали організовуватися оркестри й хори. Бібліотечний фонд у Дахау мав 15 тис. книжок німецькою мовою. Протягом місяця людина могла отримати одну книгу. З 1941 року в Бухенвальді організовувалися покази пропагандистських фільмів і кінохроніки. У таборі Бергермор нелегально створено «Пісню болотних солдат» [8, с. 254].

Систему самоврядування також можна вважати частиною культурного надбання людства.

З 1933 року така система стала запроваджуватися навіть у фашистських концентраційних таборах. До її складу входили староста табору, старости блоків, керівники робочих бригад, кур'єри, обслуга кухні, тощо. Вони наділялися певними обов'язками, правами та привілеями (позбавлення від важкого фізичного труда, кращі умови харчування, побуту й забезпечення одягом) [8, с. 171].

З розвитком інформаційних технологій сформовано поняття інформаційної культури. На думку В.М. Богуш, вона включає добування інформації з різних джерел, роботу з інформацією, аналітичне перероблення інформації, навички використання технічних засобів автоматизації, використання інформаційних технологій і знання людиною інформаційних потоків у сфері своєї діяльності [9, с. 27].

На думку П.Ф. Друкера, у процесі розвитку виробництва товарів і послуг неминуче зростає частка персоналу з високим рівнем освіти внаслідок постійного підвищення вимог до якості робочої сили. Завдяки менеджменту відбулася трансформація знань із «соціальної прикраси» до «економічного капіталу» та забезпечується ефективна спільна робота людей шляхом надання їм можливості реалізації своїх сильних сторін і нейтралізації недоліків. Людина з якісною освітою має стати символом і стандартом майбутнього суспільства. У сучасних умовах уже спостерігається соціальний запит на зміну людини та суспільства [2, с. 20, 347].

З огляду на викладене, базовими складниками інтегрованого управління інформаційною безпекою особистості в системі національної безпеки держави можуть бути механізми державного управління; об'єкти інформаційної безпеки; індикатори стану інформаційної безпеки особистості; соціальні комунікації; інформаційні технології й технічні засоби прийому, передачі, зберігання та оброблення інформації. Загальна структура та взаємні зв'язки зазначених складників показано на рисунку 1.

Функціонування механізмів державного управління інформаційною безпекою особистості забезпечується, по-перше, суб'єктами національної безпеки, які визначені Законом України «Про національну безпеку України», Міністерством інформаційної політики України, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування; по-друге, застосуванням (у межах наданих повноважень) кожною із зазначених державних організацій методів державного управління та відповідних інструментів впливу на об'єкти управління.

До основних механізмів державного управління інформаційною безпекою особистості

Рис. 1. Базові складники інтегрованого управління інформаційною безпекою особистості в системі національної безпеки держави

в демократичних державах можна зарахувати організаційний, правовий, політичний, мотиваційний і механізм двобічного симетричного діалогу із суспільством.

Об'єктами інформаційної безпеки в інтегрованому управлінні інформаційною безпекою особистості в системі національної безпеки держави можуть бути особа, соціальні групи, населення держави, міжнародна спільнота, суспільство та їхня культура. Для формування управлінських рішень кожна з державних інституцій має розробити й упровадити систему показників та індикаторів стану інформаційної безпеки особистості (як для власного персоналу, так і для користувачів державних послуг).

Соціальні комунікації, інформаційні технології й технічні засоби прийому, передачі, зберігання та оброблення інформації мають забезпечувати реалізацію інформаційних потреб населення держави, міжнародної спільноти, органів державної влади й місцевого самоврядування. Завдяки їх використанню забезпечується функціонування прямих і зворотних інформаційних зв'язків у суспільстві.

Висновки. Отже, в умовах розвитку технологій ведення інформаційних війн проблема інформаційної вразливості соціуму залишається актуальною. Її розв'язання потребує розвитку теорії інтегрованого управління інформаційною безпекою особистості в системі національної безпеки держави. До базових складників інформаційної безпеки особистості в системі національної безпеки держави можна зарахувати механізми державного

управління, об'єкти інформаційної безпеки, індикатори стану інформаційної безпеки особистості, соціальні комунікації, інформаційні технології й технічні засоби прийому, передачі, зберігання та оброблення інформації.

Напрямом подальших досліджень може бути визначення рівнів інтегрованого управління інформаційною безпекою особистості в системі національної безпеки держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): підручник. Київ: НАДУ, 2011. С. 21–117.
2. Інформаційна складова державної політики та управління: монографія / С.Г. Соловйов та ін.; за заг. ред. Н.В. Грицяк; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Каф. інформ. політики та електрон. урядування. Київ: К.І.С., 2015. 320 с.
3. Друкер П.Ф. Энциклопедия менеджмента. Москва: Вильямс, 2004. 432 с.
4. Гумба Н. Правда про людину. Київ: Український пріоритет, 2012. 200 с.
5. Рахлин Ф.Д. Повторение пройденного. Воспоминания. Харьков: Права человека, 2015. Часть 1. 288 с.
6. Безклубенко С.Д. Мистецтво організації громадської думки: монографія. Київ: Вид. центр КНУКІМ, 2016. 398 с.
7. Мосов С.П. Война или мир – выбор за человечеством: монография. Киев: Румб, 2007. 261 с.
8. Аристов С.В. Повседневная жизнь нацистских концентрационных лагерей. Москва: Молодая гвардия, 2017. 319 с.
9. Богуш В.М. Основи інформаційної культури. Київ: ДУІКТ, 2011. 288 с.